

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE ARTE DECORATIVE ȘI DESIGN

MODELE DE ELEGANȚĂ ÎN ROMÂNIA ÎNCEPUTULUI DE SECOL XX

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator:

Prof. univ. dr. Rucsandra Popp

Doctorand:

Alina Mihaela Nica Gurguță

2018

Cuprins

Argument	1
1. Introducere în lumea celor 3 M.....	4
1.1. Regina Maria a României.....	4
1.2. Martha Bibescu.....	8
1.3. Maruca Cantacuzino-Enescu.....	13
2. Context cultural românesc la început de secol XX.....	16
2.1. Artiști români la început de secol XX.....	16
2.2. Casa Regală, un rol important în viața culturală românească de la începutul secolului al XX-lea și până în prezent.....	25
2.3. Pictori și sculptori care au immortalizat frumusețea Reginei Maria.....	31
2.4. Martha Bibescu, conectată la valorile clasice ale culturii europene.....	36
2.5. Maruca Cantacuzino-Enescu, <i>prințesa iubită</i> a marelui nostru compozitor....	39
3. Stilurile artistice ale începutului de secol XX și influența lor în moda vremii.....	42
4. Reginele române în costum popular.....	55
5. Branduri preferate de elita feminină românească la început de secol XX.....	68
5.1. Redfern & Sons (mai târziu Redfern Ltd.).....	68
5.2. Louise Chéruit.....	72
5.3. Mariano Fortuny y Madrazo.....	78
5.4. Jacques Doucet.....	84
5.5. Paul Poiret.....	87
5.6. Jean Patou.....	91
5.7. Coco Chanel.....	97
5.8. Jeanne Lanvin.....	103
5.9. Cartier.....	106
5.10. Falize.....	109
6. Analiză de caz pentru cele 3 M.....	112
6.1. Maria, <i>ultima romantică</i> a României.....	112
6.2. Faimoasele bijuterii ale Reginei Maria.....	160
6.3. Regina Maria, imaginea unor branduri ale vremii.....	174
6.4. <i>Casele de vis</i> ale Reginei Maria.....	182

6.4.1. Castelul Peleşor.....	183
6.4.2. Castelul din Balcic.....	194
6.4.3. Castelul Bran	201
6.5. Martha Bibescu, <i>principesa Europei</i>	207
6.6. Bijuteriile Marthei Bibescu.....	218
6.7. Castelana de la Mogoşoaia.....	222
6.8. Maruca Cantacuzino, <i>frumuseţe impunătoare bizantină</i>	234
7. Interpretări personale/Contribuţii originale, colecţii, proiecte, evenimente.....	244
7.1. <i>Endless Dress</i> , de la <i>Coloana fără sfârşit</i> , la <i>Rochia fără sfârşit</i> şi la <i>costumele-statui ale lui Brâncuşi</i>	244
7.2. Manifest dadaist într-un spectacol din secolul XXI.....	252
7.3. Colecţie-manifest: <i>Stop violenţa împotriva femeilor!</i>	254
7.4. Colecţie de veşminte inspirată din albastrul dobrogean.....	259
7.4.1. Albastru consensual. Scurt istoric şi simbolistică.....	262
7.4.2. <i>The Shape of Blue</i>	266
8. Concluzii.....	285
Bibliografie	289
Anexe	293

CUVINTE CHEIE:

modă
imagine
veșmânt
monarhie
aristocrație
principesă/regină
cele trei M
Regina Maria
Martha Bibescu
Maruca Cantacuzino-Enescu
Pelișor
Balcic
Bran
Mogoșoaia
eleganță
noblețe
figură maiestuoasă
personalitate feminină
castelană
sânge albastru
rang înalt
curte regală
port popular
stil românesc
stil bizantin
ambasadoare
calitate diplomatică
viață culturală românească
elită culturală românească
avangardă românească
modernism
început de secol XX
couturier
creator de modă
casă de modă
brand
stil artistic
stil vestimentar
limbaj artistic
Belle Époque
Art Nouveau
serpentin
perioadă antebelică
perioadă interbelică
modă citadină bucureșteană

modă citadină pariziană
ultima romantică
tezaur istoric
moștenire
descendență
creație vestimentară
temă marină
pictori români
albastru consensual
colecție de veșminte
interpretare personală
contribuție originală
albastru dobrogean
Tinerimea artiscă
frumos
spirit artistic
spirit românesc
costum
bijuterii
smarald
diamant
safir
perle
coasta de argint
mic paradis
shooting subacvatic
contre-jour
medieval
Brâncuși
costum de piatră
contradans
Bauhaus
manifest
print digital
layere
transparență
capete încoronate
case de vis
The Shape of Blue
tiară/diademă
portret
emancipare
costume-statui

Lucrarea cu titlul *Modele de eleganță în România începutului de secol XX* reprezintă o cercetare teoretico-experimentală a imaginii a trei personalități feminine proeminente din România primei jumătăți a secolului al XX-lea: Regina Maria a României, Martha Bibescu și Maruca Cantacuzino-Enescu.

Reluând și retrăind prin cercetare o perioadă atât de ofertantă din punct de vedere istoric și cultural, luând contact cu o mare parte dintre scrierile secolului al XX-lea despre cele trei complexe personalități, dar și cu fotografiile în care au fost immortalizate, am realizat nevoia oamenilor de a căuta modele de urmat într-o lume situată la granița dintre real și fascinație.

Subiectul Monarhiei pare unul *la modă* în zilele noastre, fiind tot mai mult pe buzele și în condeiul multora, făcându-se referire tot mai des la Casa Regală, existând designeri agreați, iar diverse branduri românești asociindu-și numele și imaginea cu cea a Casei Regale.

Aspectul vizat în cercetarea de față a fost cel al imaginii, al stilului vestimentar construit al celor trei personaje feminine în prima parte a secolului al XX-lea. Cele trei M au putut fi caracterizate folosind aceleași repere istorice, sociale și culturale (trecute, desigur, printr-un filtru personal), mizând pe contemporaneitatea lor și pe faptul că au interacționat, dezvoltând relații strânse pe alocuri, mai ales în tinerețe.

În acord cu evenimentele și preocupările din vremea respectivă, fiecare din cele trei eroine și-a exprimat personalitatea puternică prin compunerea unei imagini cu ajutorul veșmintelor, utilizând linii, volume și culori, asemenea unor adevărați artiști vizuali. Chiar dacă aceste domnițe cu sânge albastru au folosit priceperea unor croitori, bijutieri sau coafori cunoscuți, alegerea, asocierea și compunerea elementelor din care și-au alcătuit imaginea le-au aparținut.

Pentru a înțelege mai bine și pentru a capta mai fidel imaginea completă oferită de cele trei prințese de rang înalt, fiecare având un rol anume de jucat (aveau parte de expunere și adesea erau exemple de urmat), s-au luat în calcul trei mari aspecte: contextul cultural și istoric al începutului de secol XX, moda vremii cu influențe din Vest și foarte important, de asemenea, puternicul sentiment naționalist ce îndemna la păstrarea vie a tradițiilor și a portului popular românesc.

În primul capitol al tezei, *Introducere în lumea celor 3 M*, este prezentată o scurtă biografie a fiecărei personalități în context istoric, cultural și, respectiv, artistic.

Metamorfoza unei principese pe jumătate englezoaică, pe jumătate rusoaică într-o regină mai româncă decât românii a făcut din **Regina Maria** cea mai carismatică și admirată dintre

monarhii României și de asemenea cea mai mediatizată de presa de pretutindeni. Ambasadoare înverșunată a României în lumea întreagă, cu reale calități diplomatice, demonstrate cu prilejul acțiunilor ei dinainte și de după război, cu o energie inepuizabilă și o voință de fier, Regina Maria și-a câștigat aura unei conducătoare cu o personalitate excepțională în momente-cheie, deosebit de importante în istoria noastră.

Despre Prințesa **Martha Bibescu** s-a spus că a avut toate atuurile: frumusețe deosebită, inteligență, eleganță, real talent artistic, poziție socială și avuție. A oferit lumii întregi românitătea ei și a adus țării natale spiritul universal de care se lăsa impregnată în peregrinările sale.

Maruca Cantacuzino, cunoscută în cercurile aristocratice românești din prima jumătate a secolului al XX-lea, admirată, dar și invidiată pentru originalitatea și libertatea neobișnuită perioadei, a fost una dintre doamnele de companie ale Reginei Maria. Statutul de prințesă l-a dobândit în urma căsătoriei cu Mihai Cantacuzino, la care nu a renunțat nici în urma unor dezamăgiri crunte pe care le-a suferit alături de acesta.

Consultând literatura de specialitate referitoare la subiectul ales, a apărut o departajare clară între cele trei eroine, un personaj a ocupat locul central, iar celelalte două au gravitat în jurul lui și cu siguranță caracterizarea lor a fost mai profundă datorită interconectării dintre ele.

Capitolul al II-lea, *Context cultural românesc la început de secol XX*, este împărțit în subcapitolele: *Artiști români la început de secol XX; Casa Regală, un rol important în viața culturală românească de la începutul secolului al XX-lea și până în prezent; Pictori și sculptori care au imortalizat frumusețea Reginei Maria; Martha Bibescu, conectată la valorile clasice ale culturii europene și Maruca Cantacuzino-Enescu, prințesa iubită a marelui nostru compozitor.*

Începutul de secol a aparținut unor artiști remarcabili, care și-au pus amprenta definitiv asupra istoriei și evoluției artei din lumea întreagă, iar ecourile creației lor au fost resimțite și de elita culturală românească. Avangarda artistică a secolului al XX-lea a cuprins și artiști români care au spart granițele și barierele de orice fel prin producția lor artistică.

Familia regală a avut un rol important în viața culturală românească a începutului de secol XX și datorită Reginei Maria, care a sprijinit tinerii artiști români și nu numai, urmând exemplul

Reginei Elisabeta. Regina Maria a fost immortalizată de artiști ai vremii, pe care i-a cunoscut, le-a fost prietenă, și le-a comandat sau achiziționat lucrările.

Martha Bibescu, prin educația aleasă pe care a primit-o, fiind obișnuită din copilărie cu călătoriile dincolo de hotarele țării, a fost un spirit conectat cu adevărat la valorile clasice ale culturii europene, a făcut parte din elita aristocraților români, care trăiau deopotrivă în atmosfera românească și europeană.

Pentru efortul său de a se menține printre cei mai buni scriitori francezi, i s-a acordat Legiunea de Onoare, cea mai prestigioasă distincție din Franța. Alături de distincția primită, numeroasele scrisori de felicitare venite de la personalități marcante ale Europei i-au adus confirmarea și recunoașterea talentului literar, dar și a celui diplomatic.

Spre deosebire de Regina Maria și de Martha Bibescu, care au avut o contribuție substanțială la îmbogățirea palmaresului național cultural, atât prin reușite proprii, cât și prin influența lor asupra evenimentelor marcante în istoria noastră, Maruca Cantacuzino-Enescu este cunoscută azi mai ales ca fiind marea dragoste a lui George Enescu.

Capitolul al III-lea, *Stiluri artistice ale începutului de secol XX și influența lor în moda vremii*, amintește principalele stiluri artistice ale perioadei și modul în care s-au reflectat în moda vestimentară.

La început de secol XX s-au oglindit în artă diferite puncte de vedere, generate de transformările adânci petrecute în structura societății, ce au determinat găsirea unor soluții complexe în domeniul limbajului și al exprimării artistice.

Creatorii au simțit nevoia unor noi modalități de exprimare, ce au stat sub semnul descoperirilor legate de manifestările umane determinate de subconștient, nu de rațiune. În acest sens, în anul 1906, Sigmund Freud publica primele sale studii despre vise. Curentul născut astfel din nevoia cercetării unei zone necontrolate de logică a cuprins întreaga Europă și America.

O nouă generație de artiști și-au exprimat neliniștile acestui început de veac.

Toată Europa a fost cuprinsă de o dorință de creare a unei arte noi, *Art Nouveau*, care a fost preluată și în America de Nord și a existat sub diferite nume, în funcție de țara în care s-a manifestat. Fiind întocmai pe gustul său, Principesa Maria a adoptat clar acest stil, premergător marilor transformări culturale, științifice și sociale, considerat adevăratul început al modernismului. Spirit deschis, pe atunci încă principesă, a înțeles în profunzime fenomenul artistic al epocii și ca urmare ea a comandat celor care s-au ocupat de proiectul noului castel pe domeniul

de la Peleş interioare luminoase, cu elemente în stil bizantin, cu motive celtice și tradiționale românești și cu influențe moderne în felul în care s-a făcut distribuția spațiilor.

La noi, pentru că se dorea păstrarea identității naționale, dar și perpetuarea amintirii unui trecut glorios, s-a dezvoltat *stilul românesc*, folosit atât în arhitectură, cât și în decorarea obiectelor prețioase.

În modă, diferențele de clasă socială, sex sau vârstă erau încă vizibil marcate cu ajutorul costumului. Se făcea o diferență categorică de preț între veșmintele realizate din materiale manipulate și modificate prin diverse procedee și cele folosite ca atare. Silueta feminină trebuia să arate ca o clepsidră, subliniindu-se talia fină, linia dominantă era șerpuitoare, rochiile cu falduri și volane, din mătăsuri creponate, propuneau tot felul de răsuciri în jurul trupului.

Mânecele și-au mai pierdut din dimensiunile de înainte de 1900, reducându-se substanțial, însă tot erau bufante în partea superioară ori în cea inferioară a brațelor.

Pălăriile în sine erau adevărate compoziții cu flori de toate felurile, panglici, voaluri și pene dintre cele mai exotice, acoperind părul strâns în cocuri răsucite. Dimensiunea lor a crescut treptat, ajungând, în preajma Primului Război Mondial, la un diametru egal cu lățimea umerilor.

Dacă în orașele românești moda respecta propunerile din marile capitalele europene, în special pe cele venite de la Paris, la sate, femeile simple îmbrăcau portul popular românesc, care însă a fost intens promovată de reprezentantele monarhiei românești. Mai întâi Regina Elisabeta a fost cea care a admirat și a purtat straie românești, apoi ea a reușit să insuflă această plăcere și proaspăt venitei principese moștenitoare și doamnelor de la Curte.

Încă din primele decenii ale secolului al XX-lea, artiștii au explorat numeroase direcții stilistice, variate tehnici, au abordat diverse subiecte și au găsit rezolvări artistice surprinzătoare, astfel că s-au conturat noile curente artistice: fovismul, cu reprezentanți ca Matisse, Marquet, Dufy; cubismul cu Braque, Picasso, Juan Gris; futurismul, reprezentat de Carrà, Balla și Boccioni; abstracționismul lui Kandinsky, Klee, suprarealismul cu Dalí și Magritte.

Aceste direcții nu erau încă separate, reprezentanții lor lucrau de multe ori împreună, amestecând genurile, scriau, pictau, făceau filme, montau piese de teatru.

În creația vestimentară, începutul secolului al XX-lea a marcat și abolirea corsetului, importantă realizare în direcția emancipării femeii, inițiată în Germania de un grup de

profesioniști cu idei novatoare, alcătuit din medici, sociologi, creatori de modă, toți îngrijorați de efectele dăunătoare sănătății, determinate de purtarea corsetului de la o vârstă fragedă.

La noi în țară, cam în aceeași perioadă (1902), Spiru Haret, care era ministrul învățământului la acea dată, a interzis purtarea corsetului în școli.

Societatea nu s-a conformat imediat schimbărilor, neputând renunța la eleganța siluetei cu talia fină de viespe sau la sublinierea clară prin vestimentație a rangului social.

Însă cu timpul femeile au adoptat pentru portul de zi cu zi bluza și fusta și mai apoi s-a impus taiorul. Scurtarea fusteii a început din SUA încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când pe vremea ploioasă femeile purtau o fustă până la glezne ca să evite stropii de apă.

Europa a primit influențele nord-americane, însă a devenit mai tolerantă și față de hainele de inspirație rusească, odată cu apariția baletelor lui Diaghilev la Paris (1910) sau a chimonourilor de inspirație japoneză.

Moda citadină bucureșteană ținea pasul cu cea pariziană, căci atelierele de la noi din țară erau în strânsă legătură cu furnizorii din Vest, participând la diverse târguri și alte manifestări de gen.

În ceea ce privește costumele populare românești, Regina Elisabeta continua să apară la evenimentele importante, alături de Prințesa moștenitoare Maria, înveșmântată în portul popular românesc cu ii și fote. Regina Maria își îmbrăca și copiii în haine tradiționale, iar prințesele și boieroaițele îi urmau exemplul cu mândrie.

Anul 1914 a schimbat radical perspectiva omeniilor, fiind afectată toată populația, indiferent de nație sau de poziție socială. Se vorbea despre o lume veche și una nouă, de înainte și de după. Războiul a devenit un punct de referință în orice domeniu, soluțiile practice găsite implicând tăieri bugetare drastice și economii de materiale. Sigur că toate aceste restricții au fost puternic resimțite și în vestimentație, lipsa de originalitate din acea perioadă fiind tot mai deplânsă, căci erau impuse soluții artificiale în locul celor practice.

Perioada interbelică a adus entuziasmul generat de sfârșitul războiului. Decada 1920 – 1930, cunoscută sub numele *Les années folles* sau *The Roaring Twenties*, a promovat Parisul ca centru artistic al lumii (nu și în ceea ce privește filmul, care a rămas dominat de SUA).

După marea criză financiară mondială din perioada 1929 – 1933, când în primul rând femeile au fost trimise în șomaj, moda s-a schimbat din nou, la fel ca întreaga societate.

Perioada de după al Doilea Război Mondial a adus în istoria vestimentară un nou val de democratizare. Pentru studiul de față, această perioadă este mult mai puțin semnificativă, deoarece Regina Maria trecuse în neființă în 1938, iar celelalte două prințese au traversat vremurile grele ale luptei de clasă din România postbelică.

Toate aceste trăsături definitorii ale eleganței prințeselor se regăsesc în documentele epocii. Stilurile europene mai sus menționate s-au reflectat în veșminte immortalizate în fotografii sau în descrieri literare. Evenimentele cele mai strălucitoare au fost desigur trăite de Regina României, care și-a jucat cu demnitate și grație rolul de reprezentantă a țării. Prin ținuta vestimentară, discursul și atitudinea ei, Regina Maria a făcut o pledoarie pentru monarhie, sub atenția presei mondiale.

În capitolul al IV-lea, *Reginele române în costum popular*, sunt subliniate incontestabilele merite ale Reginei Elisabeta, apoi ale Principesei/Reginei Maria de a scoate constant în evidență frumusețea portului popular românesc. Este de admirat faptul că eforturile au venit din partea unor capete încoronate, aparținând unei culturi diferite de cea românească, care nu s-au născut și nici nu au crescut în această țară, dar care au încercat să înțeleagă spiritul românesc și adoptând portul popular au promovat cele mai profunde valori ale nației noastre. Pentru că și-au arătat respectul față de poporul al căror suverane au devenit, cele două regine ale României și-au câștigat un binemeritat loc în inima oamenilor acestei țări.

În capitolul al V-lea, *Branduri preferate de elita feminină românească la început de secol XX*, se face o scurtă trecere în revistă a unor case de modă sau firme prestigioase care promovau articole vestimentare, accesorii, parfumuri, bijuterii și care au intrat și în vizorul celor trei personalități studiate, devenind preferate și des frecventate. Aceste branduri au fost, nu întâmplător, cele mai de succes din vremea lor, iar calitatea superioară a serviciilor oferite a atras atenția celor trei prințese, care au menționat asta în jurnalele lor. Parisul, capitala modei mondiale, a fost locul de unde cele mai înstărite românce își cumpărau sau își comandau hainele.

Cel mai substanțial capitol al tezei, *Analiză de caz pentru cele 3 M*, este structurat în mai multe subcapitole: **Maria, ultima romantică a României; Faimoasele bijuterii ale Reginei Maria; Regina Maria, imaginea unor branduri ale vremii; Casele de vis ale Reginei Maria; Martha Bibescu, Principesa Europei; Bijuteriile Marthei Bibescu; Castelana de la Mogoșoaia; Maruca Cantacuzino-Enescu, frumusețe impunătoare bizantină.**

Plecând de la convingerea că înfățișarea umană s-a schimbat de-a lungul timpului pentru a corespunde idealurilor și preocupărilor culturale și artistice ale vremii, am urmărit modalitățile de înveșmântare ale celor 3 M în acord cu poziția lor socială, momentele istorice, mesajul de transmis, personalitatea fiecăreia și chiar tipul constituțional (Regina Maria a găsit soluții vestimentare determinate și de faptul că avea un corp dificil).

În decursul istoriei, în diversele sale forme, arta costumului a dat naștere mai multor înțelesuri termenului *stil*, de la cel caracteristic pentru o perioadă determinată în timp, la cel atent elaborat de indivizi cu personalitate. La Curtea Regală a României, Regina Maria a fost aceea care a urmărit să-și creeze un stil propriu, fiind preocupată în permanență de vestimentație și în general atentă la imaginea ei, acest interes izvorând din dorința ei de a fi cât mai plăcută și de a-și impresiona supușii.

În jurnalele reginei am găsit multe relatări și notițe care vin să sprijine aceste afirmații, și care au fost prezentate ori de câte ori a fost nevoie să subliniez noblețea transpusă în ținutele ei și pasiunea cu care o însuflețeau aceste aspecte mărunte, până la urmă, căci, judecând-o prin prisma rolului ei în istoria țării noastre, Regina Maria a realizat lucruri mult mai importante decât crearea unui stil vestimentar propriu și decorarea unor palate/reședințe. Însă nu poate fi negat faptul că imaginea pe care a afișat-o, de la cea a unei prințese romantice sau a unei sore medicale, până la cea a unui comandant de regiment (fie el și doar cu titlu onorific) sau figura maiestuoasă înveșmântată în port național, a ajutat-o să obțină atât simpatia românilor, cât și importante favoruri pentru țara sa.

O „*adâncă și neînvinșă «joie de vivre» peste care nu se putea trece, pe care nici o dezaprobare și nici o încătușare nu o putuseră înăbuși*” era izvorul din care Regina României își trăgea iubirea pentru „*tot ce e frumos*”. Pasionată de veșminte, pe care le-a purtat într-un stil propriu, reușind să iasă astfel în evidență în diverse ocazii, bijuteriile fastuoase pe care le-a primit ori le-a comandat au ajutat-o să-și completeze imaginea regească pe care și-a dorit-o. Prețioase, de o frumusețe aparte, create de case de bijuterii recunoscute internațional, safire, diamante, rubine, perle, sunt astăzi piese de colecție faimoase, care atrag publicul oriunde sunt expuse. O mare parte dintre ele sunt astăzi admirate în cadrul expoziției permanente *Tezaurul istoric* de la Muzeul Național de Istorie a României, atracția principală fiind, însă, Coroana Reginei Maria, cea mai frumoasă coroană a unei regine a României, considerată a fi una dintre marile capodopere ale artei prelucrării aurului din secolul al XX-lea.

Casa Regală a României a reprezentat încă din primii ani de domnie ai Regelui Carol I o garanție morală a unui serviciu prestat de firmele care dobândeau titlul onorific de Furnizor al Curții Regale. Era recunoașterea publică a valorii și calității unor produse utilizate și apreciate de către membrii Casei Regale.

Prin tot ce a realizat și datorită vastei moșteniri pe care a lăsat-o României, Regina Maria este și astăzi amintită și iubită, iar locașurile în care a trăit, dar mai ales cele pe care le-a iubit, *casele ei de vis*, transmit foarte mult din spiritul ei. Se spune că în Camera de Aur de la Pelișor, unde a trecut în neființă, în luna iulie se simte o mireasmă de violete, fenomen ezoteric pe care nici muzeograful nu îl pot explica.

Spațiile în care a locuit au fost concepute, renovate, redecorate sau înfrumusețate, și-au spus astfel povestea prin elementele decorative care se regăsesc în fotografiile din epocă. În încăperile palatelor pe care le-a locuit se citesc elemente art nouveau sau ale stilului neoromânesc, flori din abundență, mai ales crini, obiecte orientale prețioase, elemente medievale reinterpretate, icoane ortodoxe și multe alte lucruri care au dat viață și o aură de mister încăperilor.

Regina Maria nu s-a născut în această țară, însă având în vedere rolul ei important în nașterea *României Dodoloațe*, se poate spune că a adunat cu trudă bucăți din România și a reîntregit-o făcând-o mare. Fiecare bucată din țara asta, fiecare palat de care regina s-a ocupat a luat din personalitatea ei, și-a lăsat asupra fiecăruia amprenta inconfundabilă, astfel că și astăzi *casele de vis* ale Reginei Maria mai păstrează aerul acelor vremuri de mult apuse.

Oriunde a amenajat un interior, Regina Maria și-a imprimat personalitatea sa, decorând camerele în felul său neobișnuit, original.

Următorul personaj, Martha Bibescu, supranumită *Principesa Europei*, a fost considerată o femeie foarte frumoasă a vremurilor ei, cu ochi deosebiți, cu nuanțe de violet (descrisă de vărul ei, Matila Ghyca), păr negru și bogat (invidiat de Regina Maria) și o carnație de aristocrată apreciată în baza canoanelor de frumusețe de atunci, însă ea fascina în primul rând prin ceea ce emana spiritul ei, prin inteligență și farmec în conversație, prin rara ei capacitate de a-și ține interlocutorul captiv în oricare stare de spirit dorea să-l inducă/aducă.

La Paris, Londra, Geneva, New York, oriunde a călătorit Martha, era constant în atenția presei, răsfățată și iubită, știa să creeze senzație prin ținutele ei. A avut în mod cert un gust foarte rafinat, simțind precis ce o avantaja în materie de vestimentație. Spirit artistic, pentru ea, hainele erau o formă personală de exprimare, indiferent dacă apărea îmbrăcată într-o rochie simplă pentru

ora ceaiului, într-o ținută sport de străbătut domeniul Mogoșoaia sau într-o piesă elegantă pentru o seară somptuoasă. Emană stil și fascinație în mod natural, fără eforturi prea mari.

Și Martha iubea bijuteriile și a avut o colecție frumoasă și consistentă pe care a prețuit-o și a purtat-o de-a lungul vieții ei presărate cu tot felul de evenimente și seri de gală. obișnuia să adapteze piesele mai vechi pentru a le încadra stilului ei mai proaspăt. Avea un stil impecabil de a folosi bijuteriile ca parte integrantă a look-ului său, folosindu-se de versatilitatea lor. Făcea adevărate declarații de stil prin gesturile sale îndrăznețe, fie prin remodelarea smaraldelor Bibescu într-o bentiță gen diademă, fie prin montarea diamantului Sfânta Elena pe un simplu șnur purtat la gât. A continuat să folosească tot felul de trucuri pentru ca bijuteriile ei să evolueze odată cu moda.

Martha Bibescu, cuprinsă de o mândrie deosebită de descendența principală a familiei ei, a reușit, printr-un complex proces de restaurare, să transforme palatul brâncovenesc aflat în ruină într-una dintre cele mai confortabile locuințe și un rafinat și elegant spațiu de primire a oaspeților de seamă, chiar și a capetelor încoronate ale vremii.

Se spune despre proprietatea de la Mogoșoaia că a fost marea și unica dragoste statornică a Marthei Bibescu. Suflet însetat de frumos și de dragoste pentru cultură, Martha a făcut din restaurarea palatului de la Mogoșoaia o datorie de onoare, căreia i s-a consacrat complet. Și-a propus să facă din el perla Capitalei, cheltuind energie, timp și bani pentru a reda palatului strălucirea pe care o avea în vremea ctitorului său, Constantin Brâncoveanu.

În prezent, Palatul Mogoșoaia adăpostește Muzeul de Artă Brâncovenească și este un important punct de atracție turistică.

Cealaltă personalitate a acestui studiu, Maruca Cantacuzino-Enescu, „*frumoasă, deșteaptă și originală, fermeca prin puterea exaltantă a simpatiei dăruită tuturor și având o acțiune imediată asupra tuturor*”, astfel o descria Cella Delavrancea, era apreciată de Regina Maria și idolatrizată de bărbați, Enescu rămânându-i alături până la final.

Făcând o comparație cu celelalte două M, Maruca nu s-a atașat într-un mod special de vreo locuință a ei, însă a imprimat o notă personală oricărui spațiu în care a locuit.

Parcurend pe rând aceste etape de cercetare, au ieșit la iveală câteva preferințe pentru unele pasaje ale existenței celor trei M, care au devenit subiecte pentru interpretări personale, dezvoltate ulterior în proiecte artistice.

Astfel, în capitolul al VII-lea, ***Interpretări personale/Contribuții originale, colecții, proiecte, evenimente***, au avut un ecou special lupta femeilor pentru un loc în societate, pentru

afirmare pe diverse planuri neexplorate de ele până atunci și, în general, acțiunile care au ilustrat efortul lor pentru emancipare.

Un alt aspect care a suscitat interes a fost perioada prosperă a artiștilor români reuniți în gruparea *Tinerimea artistică*, atrași, printre altele, și de frumusețea naturii, pe care au imortalizat-o în operele lor. Dintre numeroasele teme abordate de ei, marea a fost cea care i-a captivat pe toți, de la Coasta de Azur a Franței până la Coasta de Argint a Balcanului, zonă românească în acea perioadă, de care Regina României a fost pe deplin îndrăgostită. Astfel că tema marină a fost sursă de inspirație pentru o colecție de modă ce a evocat atașamentul reginei pentru paradisul pe care l-a trecut în testament ca loc de odihnă veșnică pentru inima ei.

Concluziile au fost trasate în ultimul capitol al acestei lucrări.

Aspectul atent construit al celor trei M a fost un mijloc de manipulare prin imaginea personală, pe care acestea l-au folosit și în repetatele intervenții pentru țara lor (mai ales Regina Maria și Martha Bibescu).

Regina Maria, convinsă de importanța afișării unei imagini impecabile, maiestuoase, a planificat minuțios felul în care va arăta în cadrul evenimentelor importante din viața ei, de la încoronarea de la Alba-Iulia, turul Paris-Londra, în pledarea pentru cauza românească după Primul Război Mondial, până la turneul din America, un succes despre care se mai scrie și astăzi. La început de secol XX, Regina Maria a fost considerată cea mai frumoasă regină din Europa.

Și Martha Bibescu, „*cea mai înzestrată dintre românce*”, cum a numit-o Constantin Argetoianu, era iubită și răsfățată oriunde se ducea și avea parte de primiri demne de o regină și datorită impozantei sale prezențe.

Cu siguranță ceea ce le-a unit, independent de convingerile politice sau sociale, a fost dragostea de țară, de artă și în general de frumos. Fie că au găsit plăcere comună în ascultarea unei partituri, în contemplarea unui peisaj ori într-o conversație privind ultima modă de la Paris, au existat momente care au însemnat pagini de referință în alcătuirea unor portrete concludente.

Diferența de vârstă dintre cele trei (Regina Maria era cu patru ani mai în vârstă decât Maruca Cantacuzino și cu unsprezece față de Martha Bibescu) nu a împiedicat nici o clipă afinitățile și preferințele împărtășite.

Stabilind câteva concluzii referitoare la stilul vestimentar abordat de cele trei prințese, putem remarca faptul că, odată cu înaintarea în vârstă și cu modificarea siluetei, s-au adoptat

maniere diferite de înveșmântare, reflectate în preferințele pentru anumite branduri în defavoarea altora. Și abia aici vârsta a fost un factor decisiv în alegerile vestimentare și chiar în stilul de viață.

Dacă am aminti anii în care au *strălucit* cel mai tare din punct de vedere vestimentar, Regina Maria ar trebui plasată în perioada La Belle Époque, acest lucru fiind cel mai bine reflectat în memoriile sale, pline cu amănunte referitoare la toaletele care o mulțumeau și i se potriveau; Martha Bibescu, datorită siluetei subțiri, s-a regăsit în moda anilor '20, cu preferințele pentru Chanel și Lanvin, ca și Maruca Cantacuzino, care însă își modifica ținutele cumpărate de la aceleași mărci celebre.

Însă în memoria generală Regina Maria a rămas caracterizată de o vestimentație personalizată, care va rămâne emblematică, o amprență a stilului său artistic. Imaginea de prințesă medievală atent elaborată, cu voalul de mătase strâns înfășurat în jurul capului (amintind de *barbette*, *gorjette*, tipice stilului romanic) și tunica orientală, albă, lungă și largă, a fost ținuta preferată a reginei mature și conștiente de mesajul pe care suverana dorea să-l transmită întregii lumi.

Deși idealul de frumusețe al începutului de secol XX nu a fost al vârstei adolescente pe care o urmărim astăzi, întotdeauna tinerețea a fost apreciată. Cele trei prințese au trecut cu maximă eleganță prin diferite mode: La Belle Époque (1900), anii '20, anii '30, ca să amintim perioadele în care Principesa/Regina Maria, Martha Bibescu și Maruca Cantacuzino au avut legătură cu România. Martha Bibescu și Maruca Cantacuzino, mai longevive și trăind în Vest, au adoptat parțial moda occidentală, transformând veșmintele, astfel încât să spună povestea lor (Martha Bibescu umbla în caftane lungi, bogat accesoryzate).

Întreaga analiză a fost înlesnită datorită fotografiilor rămase ca testimonial al frumuseții celor trei, dar mai ales în cazul Reginei Maria, căci materialul foto și video cel mai consistent este al ei. La acest capitol, cel mai tare *suferă* Maruca Cantacuzino, în urma căreia au rămas cele mai puține fotografii, descrisă totuși în jurnale și memorii. Având în vedere că s-a vehiculat ideea că, în urma automutilării cu acid, ea ar fi lansat moda pălăriilor cu voal în rândul bucureștencilor, am putea face o legătură cu lipsa fotografiilor sau cel puțin comparativ cu celelalte două prezențe feminine ale acestui studiu.

Un punct comun și interesant al celor trei M ar fi spiritul vizionar care le-a caracterizat și le-a împins să găsească soluții inedite atât pentru conceperea unor ținute elaborate, mergând mai departe de propunerile brandurilor existente, cât și pentru decorarea unor case ce le-au aparținut.

Rămânând fidelă unor convingeri și preferințe dezvoltate pe parcursul studiului, am interpretat prin costum o perioadă cunoscută pentru ambianța creată de artiștii de pe *coasta de argint*. Am găsit afinitate cu preferințele Reginei Maria pentru acest loc magnific, reprezentat atât de diferit de pictorii din *Tinerimea artistică*.

The Shape of Blue este expresia artistică a unui stil de viață, este un exercițiu de imaginație în care mi-am închipuit o lume. Frumusețea acestui proiect constă în adaptabilitatea și posibilitatea de a fi continuat cu studenții ca temă de atelier, iar rezultatele pot fi trecute în palmaresul departamentului Modă-Design Vestimentar al UNArte.